

Republika e Kosovës
Republika Kosovo-Republic of Kosovo
Kuvendi - Skupština – Assembly

VI Saziv

Jesenje zasedanje

Komisija za ljudska prava, polnu ravnopravnost, nestala lica i peticije

P-br.37/2018

Priština, 3 decembar 2018,

ZAPISNIK

Sednici su učestvovali: Duda Balje, Mirjeta Kalludra, Mexhide Mjaku-Topalli, Luljeta Veselaj-Gutaj, Shemsi Syla, Teuta Haxhiu i Veton Berisha.

Odsutni: Lirije Kajtazi, Sasha Milosavljević, Saranda Bogujevci i Fisnik Ismaili.

Pomoćno osoblje komisije: Selman Ymeri, koordinator i Sulltane Gashi, službenica dotične oblasti.

Drugi učesnici: Sadete Demaj-KDV, Merita Syla-IAP, Flora Kryeziu-UNICEF, Teuta Prekazi-UN HUMAN RIGHTS, Halil Kurmehaj, Dorunitina Bytyqi, Festim Krasniqi i Nazmi Sejfullahu- Nezavisna inicijativa slepih, Donika Ahmeti-MPŠRR, Besnik Morina-Hanndikos i Zana Ulaj, praktikant.

Sednicu je predsedavala, Duda Balje, predsednica komisije.

Dnevni red :

- 1. Usvajanje dnevnog reda;**

Članovi komisije nisu imali primedbi niti drugih predloga za dnevni red, koji je predložila predsednica komisije, tako da je komisija radila sa ovim,

Dnevni red:

- 1. Usvajanje zapisnika sa prošlih sednica;**
- 2. Diskusija u vezi obeležavanja 3 decembra - Međunarodni dan za osobe sa ograničenim mogućnostima, pozvani učesnici iz : Kancelarije za dobro upravljanje, Institucija narodnog advokata, i udruženja osoba sa ograničenim mogućnostima;**
- 3. Razno.**

1. Usvajanje zapisnika sa prošlih sednica;

Predsednica je zaključila da su zapisnici sa sastanaka održanih 4. jula i 22. oktobra 2018. godine usvojeni bez primedbi.

- 1. Diskusija u vezi obeležavanja 3 Decembra - Međunarodni dan za osobe sa ograničenim mogućnostima, pozvani učesnici iz: Kancelarije za dobro upravljanje, Institucija narodnog advokata, i udruženja osoba sa ograničenim mogućnostima;**

Predsednica – danas je Međunarodni dan za osobe sa ograničenim mogućnostima. Ovde smo da razgovaramo o tome šta smo uradili i šta moramo uraditi za osobe sa ograničenim mogućnostima. Mi, kao Komisija za ljudska prava, imali smo puno aktivnosti i pokušali smo pomoći u ovom pravcu.

Ministarstvo rada i socijalnog staranja, donosi nacrt koncepta sveobuhvatnog zakona o osobama sa ograničenim mogućnostima.

Luljeta Veselaj-Gutaj,- pre nekoliko dana održali smo sastanak sa predstavnicima osoba sa ograničenim mogućnostima, pozvali smo ministra Obrazovanja, zamenika ministra Kulture i razgovarali o problemima sa kojima se suočavaju osobe sa ograničenim mogućnostima. Takođe, kao Komisija, pratili smo zakon o zaštiti od diskriminacije i primetili smo kršenje prava koje se vrši nad osobama sa ograničenim mogućnostima. Ono što je naglašeno i što smo istakli kao posebnu komponentu, je pitanje zapošljavanja koje je predviđeno zakonom i ne

sprovodi se, mi smo posvećeni da ojačamo sprovođenje zakona na nivou zemlje, kako na centralnom tako i na lokalnom nivou.

Teuta Haxhiu – istakla je da smatra da bi zakon morao da uključi sve, i nada se da u ovom paketu zakona, neće biti potrebe da bilo koja osoba traži drugi podzakonski akt. Kad je u pitanju izdavanje mnogih administrativnih uputstava, izgleda kao ne preduzimanje odgovornost od nikoga. Zbog toga sam želela, da svakog 3. Decembra postignemo rezultate, mi smo ovde da uradimo nešto zajedno, tako da pritisak mora biti obostran, tako da možemo postići željeni rezultat. I opet, kažem vam da budemo zajedno i nastavimo sa našim zahtevima i ispunjavanjem tih zahteva, koje ne možemo reći da možemo postići 100%, ali da ih unapredimo koliko možemo.

Shemsi Syla - nismo zadovoljni nivoom državnog ili institucionalnog zbrinjavanja za ovu kategoriju, niti svim posleratnim vladama, jer su napravili ogromne napore kreiranjem neophodnog zakonodavstva, ali u praksi još uvek nedostaje posebna briga ili nezaobilazna potrebna nega, da bi ova kategorija ljudi dobila potrebnu podršku. Verujem i nadam se da ćemo u budućnosti biti angažovaniji i tražiti više odgovornosti od nadležnih institucija. Nadam se da će 2019, god., biti godina ostvarivanja mnogih ciljeva u okviru komisije, ali generalno, i za vas kao predstavnike kategorija osoba sa ograničenim mogućnostima.

Mirjeta Kalludra - do nedavno smo bili deo radne grupe za praćenje zakona o zaštiti od diskriminacije, što smo prilikom poseta opštinama videli da postoji velika stagnacija u primeni zakona. Što se tiče ovih osoba, vredno je pomenuti zaposlenje za ovu kategoriju ljudi, kako je predviđeno zakonom o ovim ljudima, ali to se ne primenjuje. Nadam se da će u budućnosti biti više institucionalne odgovornosti, jer ovoj kategoriji treba institucionalna podrška od strane celog društva, želeći da nam 3. decembra sledeće godine, nađe bolje u primeni svih zakona o povezanim sa osobama sa ograničenim mogućnostima, i mi kao komisija, ćemo podržati ove ljude.

Mexhide Mjaku-Topalli – istakla je da naša zemlja kontinuirano radi i fokusira se na završetku zakona, koji štite i garantuju prava osoba sa ograničenim mogućnostima. Moramo raditi zajedno i naporno, da bi sveobuhvatan zajednički nacrt zakon za osobe sa ograničenim mogućnostima, dođe što je pre moguće u Skupštini. Znamo da imamo priliku da pregledamo prethodne zakone, ali problem je u tome da uvek stagniramo, bilo kod primene relevantnih zakona, naročito u vezi sa pitanjem zapošljavanja ove kategorije. Isto tako, Zakon o pravima i statusu tetraplegic i paraplađik lica, se ne primenjuje kod ponude nekih usluga, koja im pripadaju zakonom. Voleo bih da znam od KDU, šta je preduzela za data bazu, da li radi u tom pravcu sa opštinama ili u okviru vlade, da se zna tačan broj osoba sa ograničenim mogućnostima. Mi znamo da se u nekim institucijama radilo, da na tome da imaju pristup osobe sa ograničenim mogućnostima., ali još imaju ogromne prepreke za pristup, posebno u pozorištima, muzejima, kulturnim ustanovama i drugim uslugama. Moramo sarađivati više da ispunimo zahteve osoba sa ograničenim mogućnostima.

Merita Syla – Na Kosovu postoji dobar zakonski okvir o Osobama sa ograničenim mogućnostima, ali je veoma bolno pitanje sprovođenja ovog zakona, takođe i generalno pitanje

o ograničenim mogućnostima za zakonima na snazi. Postoje kategorije ograničenih mogućnosti koja su ostala van zakona o ograničenim mogućnostima, reč je o gluhima, znači da oni nisu uključeni u zakonu i ne mogu koristiti svoja prava i beneficije. Mi smo mislili i preporučili da najmanje bar institucije nude usluge za gluhe osobe, najmanje da zaposle jednu osobu za gluhoneme a ne da traže mobilne tumače.

Međutim, pitanje njihovog obrazovanja je takođe problematično na jeziku znakova, tako da se omogućuje dovoljno mogućnosti tumačima jezika znakova po institucijama gde im je potrebna. Zakon o obrazovanju obuhvata sve inkluzije dece sa smetnjama u razvoju u školama, a minimalni uslove za pristup nemaju, postoje dve –tri nove škole koje omogućuju fizički pristup deci sa smetnjama u razvoju. Pitanje penzija, jedna penzija se ukida dok je data drugom., pitanje starosne penzije je imovinsko pravo, penziono pitanje za osobe sa ograničenim mogućnostima je da se daje za jednu ograničenu mogućnost, monetarna podrška i posle se kaže da treba da ukida jednu penziju. Narodni advokat je dao izveštaj sa preporukama o penzijskom problemu i preporučio je Ministarstvu rada i socijalnog staranja da je ovo pitanje povreda prava na imovinu, ako se penzija prekine. Međutim, još uvek nismo dobili nikakav odgovor u vezi sa sprovođenjem preporuka koje je izdao Narodni advokat.

Rukije Gashi – rekla je da je imala sastanak sa Ministarstvom za obrazovanje i dobili obećanje da će 2019.god., biti angažovani tri pomoćnika u školu u Prizrenu i očekuje da se vidi kako će se ispuniti obećanje. Isto tako, oni su rekli da je saradnja sa Kancelarijom za dobro upravljanje, i službena upotreba znakovnog jezika došlo u 2010. God., vesti na znakovnom jeziku imaju. Na Kosovu postoje 16 tumača znakovnog jezika, najveći problem imamo u Đakovici i u većim gradovima, jer nemaju dovoljno tumača i očekuje se da se ove dve grupe licenciraju.

Od Kancelarije za dobro upravljanje očekujemo da pokrenu inicijative za Nacrt zakona o znakovnom jeziku. Uredba dobro funkcioniše, ali da budemo iskreni, daleko smo iza sa isplata, jer nas plaća Vlada Kosova.

Što se tiče znanja, iskreno rečeno mi na Balkanu stojimo malo bolje od drugih zemalja za zajednice gluvih. Znakovni jezik je prvi formalizovan na Kosovu i mi smo bili inicijator da naša vlada i odbor gluvih uvedu znakovni jezik i u Albaniji. Odbor gluvih maknuo se 2013. godine, u potpunosti iz penzijskog sistema.

Sadete Demaj: Svedoci smo da je Kosovo napredovala značajno institucionalni pravni okvir i politika u pogledu odbrane i unapređenja ljudskih prava uopšte. Ali, mi smo stagnirali tokom implementacije zbog nedostatka budžeta, nedostatka stručnosti lica koja su nazvane za sprovođenje te politike. Nažalost, ponekad čak i u odsustvu političke volje. Imamo veoma napredan zakon koji je u skladu sa međunarodnim principima i standardima za zaštitu prava ove kategorije, ali ponekad se ne primenjuje, taj iznos je određen da bude pristupačan za osobe sa paraplegijom i tetraplegijom, 150 evra je iznos koji primaju i 150 evra plus pratioicu ili bliže osobe iz porodice. Pored toga veoma mali iznos od 75 evra za dodatne uređaje, dakle to

su mogućnosti naše vlade, ali to ne znači da je ovaj iznos adekvatan način zadovoljiti sve potrebe.

Svaka institucija, u zavisnosti od usluga koje pruža, bilo Ministarstvo obrazovanja u oblasti obrazovanja, Ministarstvo socijalne zaštite u oblasti socijalne zaštite, Ministarstvo zdravlja poseduju podatke o tome koliko osoba koristi usluge koje nudi institucija ili nadležno ministarstvo.

Mi smo, kao Kancelarija za dobro upravljanje, dužni da pratimo pitanje ponude usluga za znakovni jezik za ljude koji imaju probleme sa sluhom, mi smo instalirali bazu podataka, imamo podatke o tome koliko osoba u godini su korisnici usluge, koliko se sati usluga za gluhe osobe pristupilo tokom godine, i koliko je vlada izdvojila za pokrivanje troškova za kategorije osoba sa ograničenim mogućnostima. Sve troškovi u pogledu pristupa uslugama za znakovni jezik za angažirane tumače, pokriva Kancelarija premijera.

Udruženje gluvih je ovlašćena da pruži tumače, kad god je to potrebno za osobu kojoj su potrebne usluge. Tumači rade u okviru udruženja, oni nam šalju listu i na osnovu te liste radimo postupak.

Halil Kurmehaj - rekao je slepa lica i dalje se suočavaju sa teškoćama u pogledu obrazovanja, centri za stručno osposobljavanje organizuju razne kurseve, uključujući i administrativnu pomoć, ali može li slepac da obavlja administrativne usluge ako nisu pripremljeni u pisanoj formi Brajevim slovima ili uvećanim slovima. Još jedno pitanje koje nas puno brine, je pitanje knjižica slepila i Kancelarija premijera za dobro upravljanje je preuzela obavezu da reši ovaj problem, a prošli su meseci da problem nije rešen. Imamo utisak da se ovaj rad zanemaruje i registrovali smo sa predstavnicima Kancelarije premijera za dobro upravljanje kada je naveo da se ovo pitanje odmah reši. Tražim od vas poslanika da postavite rokove za rešavanje ovog problema, ne postoje pravne prepreke za ovaj problem, cela zajednica osoba sa ograničenim mogućnostima, da poseduju jedinstvenu knjižicu. Dok određena NVO, izdaje jedinstvene knjižice sa blagoslovom države i Kancelarijom premijera za dobro upravljanje.

Drugi problem koji nas više zabrinjava je pitanje gradskog i među gradskog, prevoza, mi smo ovo pitanje podigli i kod Institucije Narodnog advokata, tražimo da izda cirkularno pismo u kojem su operateri dužni da stvore rezervisana mesta za slepe osobe i druge osobe sa ograničenim mogućnostima. U više navrata smo tražili pravni okvir u oblasti obrazovanja. Tražimo od vas da budete jedinstveni i pravite pritisak vladinim službenicima, tako da jednom za svagda pitanje obrazovanja bude rešeno, stvoriti mogućnosti i ponuditi mogućnosti za slepe osobe da imaju Brajev alfabet, Brajev literaturu za srednje škole i fakultete. Predložili smo osnivanje centra za podršku na jednom od javnih univerziteta. Predložili smo javni univerzitet u Prištini. Drugo pitanje koje od vas tražim je da u najkraćem mogućem roku u ovoj godini, da se javni prevoz signalizira zvučno.

Još jedan problem za koji smo veoma zabrinuti je učešće zajednice slepih ljudi u državnim fondovima. Zahtevali smo od Kancelarije premijera, pristup finansijama, i oni su ponudili, ali takav zahtev nikada nije odobren. Drugo pitanje koje se tiče sektora obrazovanja je da tokom januara ili februara treba dogovoriti zajedničku posetu jednoj susednoj zemlji, uključujući i Crnu Goru, zašto ne i Hrvatsku, i videti kako su oni rešili ove probleme.

Mexhide Mjaku-Topalli - postavlja pitanja o nestalim podacima, da li je budžet namenjen za realizaciju ovih pitanja kako bi svi slepi i gluvi ljudi imali pristup. Drugo pitanje je bilo o

knjižicama, jer je čak i u posljednjem mandatu bio taj problem, a ipak je ostao isti problem. Očekujemo odgovor od KDV-a ili Kancelarije premijera.

Teuta Haxhiu, - pitanje knjižice za mene veoma uznemirujuće, a pošto je KDV obećala da će biti rešeno, dobro je da nas obaveste šta je učinjeno u vezi s tim. Rekla je da zakoni koji imaju mnogo administrativnih uputstava, smatram da nisu dobri.

Donika Ahmeti: -Vi kao Komisija za ljudska prava znate da se zakoni o osobama sa ograničenim mogućnostima, krše i ne primenjuju, želim da se zainteresujete o svim zakonima koji se odnose na osobe sa ograničenim mogućnostima, i da se ne zanemaruju.

Luljeta Veselaj-Gutaj - razgovarali smo sa više osoba, o tome što je od koristi, to je ono što možemo rešiti školskom infrastrukturom i edukativno obrazovnom pripremom.

Shemsi Syla: - Sva ova pokrenuta pitanja su zabrinjavajuća. Mi, kao članovi Funkcionalne Komisije, primi ćemo i podićićemo gla, da će implementacija zakonodavstva u vezi sa ovim kategorijama biti sprovedena na najbolji mogući način.

Halil Kurmehaj – što se tiče knjižica slepih, konkretno rešenje je da će buduća penziona administracija, izdati ove knjižice.

Sednica je završena u 12:00.časova

Pripremio:

Pomoćno osoblje komisije.

Predsednica komisije

Duda Balje